

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1983
JÚLIUS

KERÉNYI GRÁCIA

Családi titkok, fehérben

Moralitás két felvonásban
SZEMÉLYEK :

JOHANNA, az Előjátékban kb. 35 éves, majd hússzal több
ZSUZSI, az Előjátékban kb. 35 éves, majd hússzal több
IRÉN NÉNI, Zsuzsi anyja, 80 éves
KAROLY, Zsuzsi férje, 60 éves
ZOLI, 20 éves
BOB (Kettye Róbert), Zoli apja, 50 éves
MAGDUS, Bob felesége, Zoli anyja, 42 éves

Történik : ma

ELSŐ FELVONÁS

Szín: füves térség. Mindenfelé nyitott. Fölötte égbolt. Balra facsoport, a középtől valamivel jobbra galagonya-cserjék. A cserjéktől jobbra kövek, eléggé rendezetlen, természetes halomban, de egy kis rendezői munkával szabadtéri tűzhelyet lehet csinálni belőle

Előjáték

Zsuzsi, a 20 évvel ezelőtti, balról bejön, megáll; Johanna jobbról jön be, ő is megáll. Zsuzsi farmernadrágban és pulóverben van, vállán lógó tarisznyáját leteszi egyik f a alá; Johanna fehér, egyszerű ruhában, esetleg kötéllel a derekán. Az előjáték halk párbeszéd, Zsuzsi föl-alá járhat közben, Johanna inkább mozdulatlan, fölfele néz vagy maga elé, mintha az, amit mond, független volna Zsuzsi szavaitól. Zsuzsi természetes, elbeszélő hangnemben kezd, lassan kapja el a líraiság. Johanna hangja mély legyen, olykor tompa, inkább magától értetődő, mint szavaló

ZSUZSI Azon a télen folyton a havat vártuk.
JOHANNA Ahol nincs természet, mindegy: hó-e, vagy homok.
ZSUZSI Ha majd havazni kezd, oldódni fog a feszültség.
Megszólal a telefon, vagy levél érkezik.
JOHANNA Posta se jön, kód száll le csupán. barakunkra.
ZSUZSI Hirt ad magáról az én drága kisfiam, hisz őt várja minden: a tűz, a szánkó, meg a hintaló.

JOHANNA Radnóti lágere fent volt a hegyekben. És Ravensbrückben is voltak fenők.
A dombtetőn, kívül a drótokon.

ZSUZSI Nem fenők: lombos fák. Koparak. De a hótól csipkésen giccsesek.

JOHANNA Voltak Auschwitzban élő gyerekek, a mackóm is egyikükhöz került.

ZSUZSI Játshat mackóval, neki engedem.
Csak jönne már. A tűzhöz ültetem. JOHANNA
A csecsemőket egy tüzes árákba dobálták, élve. Azt a tüzet láttam, mikor megérkezett a vonatunk.
ZSUZSI A hintalóra ülhet. S azt se bánom, ha rángatja a hajam, fülem, orrom.

JOHANNA A lengyelek, az úgynevezett árják gyerekeit nem ölték meg azonnal. Volt egy esélyük, hogy túlélhetik.

ZSUZSI Van egy esélyem, hogy szeretni fog, ha felnő, ez a várva várt gyerek.

Nem én szültem, hát mért is ne szeretne.
JOHANNA A mackót Annus néni látta később. Mesélte, mikor épp egy délelőtt együtt ültünk a latrinák tövében.

És ábrándozunk, Budapestről.
ZSUZSI Én nem szülhettem, mégis én akartam.
Legyen ő tiszta és romolhatatlan.

Kis csend; Zsuzsi egyik fától a másikhoz megy, simogat-j a kergüket és dúdol, majd halkán énekel: „Légy ma gyerek, és játssz megint velem, Emlékezz úgy, ahogy én emlékezem ...” Johanna az egyik fához hátrál, leül, ne-kivette a hátát, illetve lecsúszik, földönülésbe.

Néhány pillanatra elhomályosul a kép, hiszen most 20 év telik el

Első játék

Zoli — hosszú hajú, barna srác — balról bejön, körülnéz; csak Zsuzsit látja

ZOLI Szia, Zsuzsi. Még nem raktál tüzet? ZSUZSI (megáll)

Megvártalak. Tudom, hogy szereted.
JOHANNA Hadd legyen a tiéd a pillanat. A tűz kihűny, az emlék megmarad. (Lassan föláll, kimegy balra)

ZOLI Ma mit játszunk? Van újabb ötleted?
ZSUZSI Szerelmespár a diliházban. ZOLI Kellékek?

ZSUZSI Törj gallyakat. Messziről érkeztünk. Napok óta vándoroltunk. Én vagyok a fiú, te vagy a lány.

ZOLI Mért éppen így? Soha nem engedted, hogy fiú legyek, úgy szeresselek?

ZSUZSI Lägerban vagyunk, rabok, mind a ketten.

Mindketten lányok. Ezt nem értheted. ZOLI Azért leszek lány, hogy megértsenek. ZSUZSI Lägerban vagyunk, szabadságot játszunk.

Szerelmet játszunk. Mindkettőnk feje kopasz. (Beletúr a fiú hajába)

Te vagy a lány, hosszúhajú.

ZOLI Volt ott olyasmi, az egyneműek közt?

ZSUZSI Szerelmet játszunk, és nem ölelést. Rendezd el a köveket, hogy tüzet gyűjthassunk.

ZOLI Hideg van. Messziről jöttünk. ZSUZSI Elfáradtunk.

Zoli a bokrokról gallyakat tördel, tűzrakást mímel

Gyere, húzódj a tűzhöz,
Éva.
ZOLI De te gyűjtsd meg, Prométheusz.
ZSUZSI (körülhéz)
Valami hiányzik. A teknősbéka !

Tarisznyájából nagyméretű teknősbékát vesz elő, s lerakja balra, a fűbe. A távolból a teknősbéka, a bal sarokban, és a kövek, a jobb sarokban, valahogy hasonlítanak egymáshoz

ZOLI A lágerban?
ZSUZSI Ez a gyerekkorom.
Játsszunk bűjőcskát. A kövek mögé bűj.
ZOLI (miközben a kövekhez megy, elbújást mimel, de jól látható)
Voltak kövek?
ZSUZSI Téglák. Építkezés, mint mindenütt. A téglák közé ültem és verset írtam.
ZOLI (kicsit türelmetlenül) Játsszunk, vagy mesélsz?
ZSUZSI No, gyűjtsd meg, és aztán nyújtsd a kezed. ZOLI Halogassuk. Remélni élvezet. ZSUZSI Hát mégis tanulsz tőlem? ZOLI Azt a lányt hogy hívták, ott, a játszótársadat?
ZSUZSI Johannának.
ZOLI S kit játszott?
ZSUZSI Az anyádat.
ZOLI Az én anyámat?
ZSUZSI Apádat szerette.
De mit beszéltek ...
ZOLI Ugye ez nem játék?
Mi történt vele?
ZSUZSI Mackót vitt magával a börtönbe. A lágerban elvették.
ZOLI A játékát és nem az életét?
ZSUZSI Az majdnem anyyi. De játszunk tovább most.
Ne felejtse el, hogy bolondok vagyunk, bolond rabok. Hisz én sohasem voltam lágerban. Johanna volt. Én dekkoltam. Johanna kinlódott. Én férjhez mentem. Ő tetvek közt feküdt. Én szerelemben.
ZOLI Mégis szerelem volt az ölelés?
ZSUZSI Az ölelés -- rész. Szerelmünk egész. ZOLI Johannáról beszélés most vagy magadról? ZSUZSI A szerelem nekem is más volt akkor. ZOLI Most hol van? Johanna?
ZSUZSI A diliházban.
De ez nem rád tartozik. Az apádra. ZOLI Miért? Mi volt köztük? Meséld el! ZSUZSI Inkább játszunk. A bolond mit ebédel? ZOLI Teknősbéka-levest.
ZSUZSI (tréfásan) Ne öld meg!
ZOLI Nem kell; hisz' játszunk. Kanalazzuk türelemmel.

Némajáték képzelt kondérral, amiben már megfőtt a leves a képzelt tűz fölött. A csend néhány percig tart

(Félrehúzódnak, járkál)
Nagy útról jöttünk, és lágerba értünk? ZSUZSI Nézd, milyen magas a hajnali ég! ZOLI Soha nem teljesül az; ölelésünk? ZSUZSI Bolondok vagyunk. Levegőből élünk. ZOLI Még homlokodon se csókolsz sohasem? ZSUZSI Miért tenném? Így szép a szerelem.
ZOLI De... amit Johannáról mondtál ...
ZSUZSI (a kövekre mutat)
Akkor ez nem tűz, hanem Káin-oltár.
ZOLI Nem leszek többé lány. Elég!
ZSUZSI Hadd legyek, ma utolszor, férfi még !
ZOLI De holnap szerepet cserélünk.
ZSUZSI Holnap. Ha élünk.

Zoli meggyújtja a tüzet — ez most igazi tűz is lehet —, azután a szín elejére jön; Zsuzsi kinyújtja feléje mind-két kezét, megfogja, s énekelni kezd, sásszézva, majd forogva, ahogy az ismert játékban szokás:

Schwesterchen, komm, tanz mit mir,
beide Hände reich ich dir;
einmal hin, einmal her,
ringsherum, das ist nicht schwer.

Együtt táncolnak; közben a teknősbéka elindul, lassan végigmegy a színen, a táncolók előtt néhány pillanatra megáll, s jobbra kimegy. Besötétedik a szín

Első jelenet

*Szín: az előbbi; az egyik fa ágán hinta lóg, kötélén. Középpütt fatöncök, ülésre használhatók.
Zsuzsi balról bejön egy táskairógéppel, két fatöncre egy deszkát tesz, rá az írógépet, kinyitja. Leül elébe, egy formás kőre, papírt csavar a gépbe, írni kezd.
Irén néni jobbról be. Fején kalap, kezében retikül*

IRÉN NÉNI Hova a fenébe tűntél, mindenütt kerestelek.
ZSUZSI (nem kel föl) Csókolom, Mami.
IRÉN NÉNI Volt itt valaki?
ZSUZSI (habozva) Dolgozni szeretnék.
IRÉN NÉNI (kiveszi retiküljéből a zsebkendőjét, ráteríti egy fatöncre, leül rá) Most ne dolgozz. Beszéljessünk.
ZSUZSI (szolgálatkészen) Igen, Mami. (Abbahagyja a gépelést, ülésben félfordulattal anyja felé fordul)
IRÉN NÉNI Mindig a hülye barátainóddal beszélgetsz, meg azokkal a taknyosokkal. Én a Károly helyében nem túrném őket.
ZSUZSI (kiszalad a száján) Te a Károlyt se túrted. IRÉN NÉNI (nem zavartatja magát) Pipogya alak. (Szi-matolni kezd) Miféle szag van itt? (Fölkel, föl-alá jár)
Lábszag. Fűrödtél ma?
ZSUZSI Miről akarsz beszélgetni?
IRÉN NÉNI Mutasd a sarkad, biztos retkes !
ZSUZSI (visszafordul a géphez, leült néhány betűt) IRÉN NÉNI (nagyon hangosan) Hagyd abba azt a vacak gépelést! Örülj, hogy az anyád itt van és, beszélget veled!
ZSUZSI (feléje fordul) Még mindig nem mondtad meg, hogy miről akarsz beszélgetni.
IRÉN NÉNI Nem járt itt az a taknyos Zoli?
ZSUZSI Tegnap este fürödtem.
IRÉN NÉNI A dörzskő egészen száraz. Mutasd a sarkad!
ZSUZSI Mit szólnál hozzá, ha júniusban lemennénk a dalmát tengerpartra?
IRÉN NÉNI És majd te cipeled a csomagjaimat, a kopott csigolyáiddal?
ZSUZSI Károllyal mennénk, kocsin.
IRÉN NÉNI Tudod, hogy utálok a benzinbűzt. És a Károly kenecficéit.
ZSUZSI (lehúzza a zokniját) Tessék, nézd meg a sarkamat.
IRÉN NÉNI Már megint zokniban vagy? Nem szégyelled magad, ilyen vén ló létedre, megjátsszod a bakfist. ZSUZSI (eltökéltén) A Zoli úgy el van töled ragadtatva.
Hogy milyen szép vagy, azt mondja. Olyan az arcod, mint egy archaikus görög szoboré.
IRÉN NÉNI Utazzunk inkább Görögországba. (Észbe kap) Szóval mégis itt járt, csak le akartad tagadni. Mindig titkolódsz. Már kicsikorodban is mindig ezt csináltad. Nem vertelek eleget.
ZSUZSI (kiborul) Az Istenért, Mami, ne emlegesd folyton azt a verést, végül még beleírják az életrajzomba. IRÉN NÉNI Persze, mert olyan híresség vagy. Írod azokat a hülye könyveket, és közben az öreg, beteg anyád akár meg is dögölhet.
ZSUZSI Mamikám, olyan jól vagy, hála Istennek, hol kopogjuk le, itt, ezen a deszkán! (Lekopogja, alulról)
IRÉN NÉNI Micsoda hülye, babonás szokásaid vannak! És még azt képezed, hogy vallásos vagy, folyton a templomban ülsz! És a nyolcvanéves anyád egyedül kénytelen Görögországba utazni.
ZSUZSI Mert nem bírja a benzinbűzt, nem bírja a veje kenecficéit, nem bírja a lánya lábszagát. (Elneveti ma-gát) 'Mindjárt beleírlak a darabomba, Mami.
IRÉN NÉNI Pont az hiányzik. (Egész idő alatt kezében volt a zokni, most szagolgtatja) Pfuj, de büdös. Meg-

mondom annak a Zolinak, hogy nem mosol lábat. (Más hangon) Legalább fizet neked a latinórákért?
ZSUZSI (kizökken, elfelejtette a saját hazugságát) A latinórákért? (Észbe kap) Persze, hogy fizet.
IRÉN NÉNI (támadón) És mire költöd a pénzt? Legfőbb ideje, hogy megfizessz a telekrész. Bolond voltam, hogy rád irattam. Ha eltartási szerződést kötöttem volna valakivel, ma nem tartanék itt. Füttyülhetnék rád.
ZSUZSI Nem adnád ide a zoknimat?
IRÉN NÉNI A Károly biztos cigarettázní fog egész úton.
ZSUZSI Esetleg lemehetünk Görögorszáig. (Kiveszi anyja kezéből a zoknit) Megnézheted az archaikus szobrokat az akropoliszi múzeumban.
IRÉN NÉNI Ha szépen megkérsz, veletek megyek. De ti fizetitek az utat!
ZSUZSI (fölhúzza a zoknit) Nagyon szépen kérek, Mami. IRÉN NÉNI De a Zolit is vigyük. Különben nem megyek! KÁROLY (balról be, farmernadrágban, kockás ingben, vállán használt kályhacső) Szia, Zsuzsi. Csókolom, Mama. Nézzetek, mit találtam.
ZSUZSI (fölelénykülve) Hol?
KÁROLY A nádasban, a korhadt csónakoktól balra. IRÉN NÉNI Minden vacakot hazahozol? Tele van lommal az egész ház.
KÁROLY Csak a pince, Mami, a pince.
ZSUZSI Képzeld, Kari, utazást tervezünk.
KÁROLY Micsoda?
ZSUZSI Nyár elején megyünk, Jugoszlávián át Görögországba.
KÁROLY Végre, nyugodtan bütykölhetek. Belambériázom a padlásteret.
IRÉN NÉNI Hogy képzeled? Hisz' te vezetted a kocsi!
KÁROLY Szóval engem is beterveztetek?
ZSUZSI (ironikus mosollyal) Sőt, Zolit is. A Mami kívánsága.
KÁROLY Kitért a Mamából a nagyanyai ösztön? IRÉN NÉNI (felvillanyozva) Gyorsan hozd be Európa autótérképét!
KÁROLY (Zsuzsihoz) Mondd, tulajdonképpen mért építettük a házat, ha folyton csavargunk a világban? IRÉN NÉNI (odafigyel) Mit beszélsz? Nem örülsz, hogy ilyen stramm, energikus, intelligens anyósod van? KÁROLY Dehogynem. (Énekel) Csupa boldogság a szívem.
ZSUZSI (Károly vállára teszi a kezét, szelíden unszolja) Hozd be azt a térképet, vagy inkább kísérd ki a Ma-mit. !Dolgozni szeretnék.
IRÉN NÉNI (szimultán, ügyet sem vetve Zsuzsira, dúdolja a dallamot, majd szöveggel énekl) Érted ég ben-nem a szerelem. Zengve zengje fenn a magas ég, a tiéd vagyok, csak a tiéd. (Közben kinyújtja mindkét kezét Károly felé, az megfogja, majd táncos-lovagként át-öleli anyósát, és tangóznak)

Zsuzsi föláll, megfogja a függöny szélét, s ugyancsak tangóléptekkel behúzza

Második jelenet

Szín: ugyanaz; az egyik fa alatt fűrészbak, odébb rönkök; Károly fűrészrel, közben füttyörész. Zoli balról bejön, odamegy Károlyhoz

ZOLI Segíthetek, Károly bátyám?
KÁROLY (leereszti a fűrész) Hogy vagy, Zoli. Isten ments! Ez az én joggyakorlatom.
ZOLI (zavartan) Ráérsz néhány percre?
KÁROLY Valami baj van?
ZOLI (letelepszik az egyik fatönkre) Ülünk le egy kicsit.
KÁROLY (leül egy másik fatönkre) Miben segíthetek? ZOLI (fölvessz egy gallyat, tördeli) Kérdezni szeretnék valamit.
KÁROLY Parancsolj.
ZOLI De csak akkor mondd meg, ha ... Nem akarom Zsuzsitól...
KÁROLY Jó, megmondom, ha, és Zsuzsinak nem mondom meg, ha. Sőt, az apádnak se mondom meg, ha, és az anyádnak sem, ha. Rendben?

ZOLI (hálásan néz rá) Mert nekem nagyon fontos. KÁROLY Elhiszem... A tudás fája... Nyugodtan kérdezhatsz.

ZOLI Ki az a Johanna?

KÁROLY (szinte elégedetten) Zsuzsi nem mesélt róla?

Nyilván mesélt valamit, különben hogy jutna eszedbe. ZOLI (zavartan) Említette, de aztán másra terelte a szót . . . És én nem akartam faggatni.

KÁROLY (cigaretta veszt el, megkínálja Zolit, az nemet int; erre ő is visszateszi a paklit a zsebébe. Mindez egy kicsit előkészület, időnyerés) Johanna festő volt. Illetve most is festő. Gyönyörű képeket fest. A Lipóton is, ha éppen ott van.

ZOLI Most ott van?

KÁROLY Most, azt hiszem, Börökpusztán van. A házában. Az orvosok véleménye szerint nem önvészélyes. Közveszélyes sose volt. (Tünődve) Mi az, hogy önvészélyes valaki? Maga az élet önvészélyes, manapság jobban, mint valaha. A repülőgépnél semmi sem óriás-szűnyogabb ... Szegény Arany a gémeskutakat vadolta. Hány mai gyerek nem látott még gémeskutat! ZOLI Egyedül él?

KÁROLY Igen, egyedül. Az ábrándjaival, az álmaival. Macskákat etet és egereteket, özeket és cinkéket . . . Es megfesti az álmait. A rémálmaid, amik mind valóságok, és a vágyálmaid, amikről tudja, hogy soha nem telje-sülnek. (Komolyan) Zseniális festő. Az apád csak tehetséges, Johanna zseniális.

ZOLI Ne bánts az apámat.

KÁROLY Zrínyit idézed vagy Xenophónt?

ZOLI Ne gúnyolódj.

KÁROLY Dehogy gúnyolódom. Csak örülök, ha az élet igazolja az irodalmat. (Más hangon) Nem bántom én az apádat, eszem ágában sincs. Nem tehet róla, hogy nem zseniális, csak tehetséges.. Ez a csak csöppet sem lekicsinylő. De te most Johannáról kérdeztél, igaz?

ZOLI Mi köze volt Johannának az apámhoz?

KÁROLY En csak azt tudom, hogy nagyon. sok mindent beszélnek az emberek, és Johanna nagyon keveset be-szél. Azt tudom, hogy a Hitlerék alatt. gyereklány lét-re harcolt és elfogták, megjárta egy csomó börtönt és koncentrációs tábor. Nagybetegen jött haza, és soha nem gyógyult meg egészen. Nem lehetett gyereke, azért nem ment férjhez. Ez is olyasmi, amit furcsának tartanak az emberek, pláne az úgynevezett művészkörök: más asszony örül, hogy nem eshet teherbe és éli világát, ő meg úgy él, mint egy apáca, ábrándozik, rajong, meg akarja váltani a világot és a bűnös embereket. A bűnös férfiakat.

ZOLI (méltatlankodva) Mért tartotta Johanna apát bűnösnek?

KÁROLY Apád már akkor nagyon sokat ivott, szédítette a lányokat, házasságot ígért nekik, és aztán faképnél hagyta őket ... (Visszakanyarodik) De én most általánosságban mondtam, hogy meg akarta javítani a bűnös férfiakat, és persze a nőket. is. És közben festett, rajzolt, illusztrált, megkereste a kenyérét, és nem váltotta az álmait aprópénzre.

ZOLI Nem kapott ebben a rendszerben kártérítést? KÁROLY Negyvenötben nem kért semmit, se kintüntetést, se sváb házat Budakeszin . Méltatlannak érez-te volna. Aztán, a Rákosi-korszakban is, ült, vallásos összeesküvéssel vádolták. Nem volt nehéz, mert ismerték a kongreganista múltját, és, negyvenkilencben az egyházi iskolák államosítása ellen agitált ...

ZOLI Most is vannak egyházi iskolák.

KÁROLY Igen, de akkor sokkal több volt, és ezeket a mostaniakat egy későbbi egyezmény alapján kapta vissza az egyház ... Szóval, Johanna ötvennégyben ki-szabadult, de ötvenkilencben megint lecsukták. Azt beszéltek az emberek, hogy apád jelentette föl.

ZOLI (fölcattan) Micsoda?

KÁROLY Azt beszéltek. Én nem hiszem, nem bírnék ilyen: aljasságot föltételezni apádról. De részegen gyakran nem tudta, mit csinál, mindenkivel kötözködött, verekedett, és az is biztos, hogy később, Johanna ki-szabadulása után, apád került a társaságát, félt, hogy kompromittálja magát, megárthat a karrierjének...

ZOLI (hevesen) Apa nem gyáva, nem fél . . . (Elmosolyodva) Legfölbjebb anyától.

KÁROLY (*megnyugtatóan*) Akkor félt, hidd el, és ez nem volt olyan nagy bűn, te nem értheted ezt, a hatvanas évek levegőjét ...

ZOLI Apa mióta ismeri Johannát?

KÁROLY Egy művésztelepen kerültek össze, ötvenhat után. De erről hadd ne beszéljék. Nem tudni, mi volt közöttük, én soha nem láttam ilyen furcsa szenvedélyt. Az biztos, hogy apád egy percre se hagyta abba a csajozást, és Johanna szenvedett miatta ... Apád menekült előle, aztán visszatért hozzá, majd megint a pokolba kívánta ... Nem volt nehéz azzal gyanúsítani, hogy ő jelentette föl.

ZOLI De ez szemétség, ilyen híreket terjeszteni, apa nem védekezhet ...

KÁROLY (*halkan*) Lehet, hogy apád nem is tudja, mit beszélnek róla. Mindig az tudja meg utoljára, akít rá-galmaznak.

ZOLI De én ebbe nem nyugodhatok bele!

KÁROLY Nem is kell. Azért vagy húszéves. (*Gyengéd iróniával*) Ki kell derítened az igazságot, és harcolnod kell érte. Én, mondom, nem gyanúsítom apádat, de hidd el, szörnyű dolog a szenvedély, ha a szerelem gyűlölet-be csap át: Médeia a saját gyerekeit ölte meg, biztosan olvastad a mitológiában ...

ZOLI Láttam a darabot, tavaly, Szolnokon.

KÁROLY És ez is szenvedély volt; hogy miféle, csak apád tudná megmondani.

ZOLI Megkérdezem.

KÁROLY (*ránéz*) Tedd meg. (*Elbeszélő hangnemben folytatja*) Röpcédulák terjesztéséért jelentették föl Johannát, és azt is hallattam, hogy amerikai kapcsolatokkal vádolták. De lehet, hogy az a Rákosi-korszakban volt, összekeverték a dolgokat. Mert a hajdani láger-társai hívták Johannát Amerikába, rá akarták beszélni, hogy vándoroljon ki, vízumot is küldtek neki.

ZOLI Gyűlölte ezt a rendszert, és mégse akart elmenni?

KÁROLY Johanna nem gyűlölt, nem gyűlöl senkit és semmit, ezt te talán nem érted, az apádat se gyűlölte meg, pedig lett volna rá oka ... És Johanna soha nem politizált, nem azért csinálta, a Hitlerék alatt sem: akkor úgy érezte, azt kívánja tőle a hazaszeretet, hogy tiltakozzék a német megszállás ellen. Gyerekfejjel és gyerekmódra, kokárdákkal, feliratokkal. Később pedig ... (*Egyszerűen, pátoz nélkül*) tudod, van egy olyan vers, hogy „Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell”.

ZOLI (*harciasan*) Tudom. (*Élnézőn*) Ehhez képest összesen hány évet ült Johanna?

KÁROLY Hitlerék alatt „csak” egyet vagy másfelét, Rákosiék alatt négyet, Nagy Imre első miniszterelnöksége alatt szabadult ... Azután ötvenkilenc-hatvan, megint egy év, vagy másfél... ez összesen hat vagy hét év.

ZOLI És végül beledilizett?

KÁROLY Az nem olyan egyszerű. Talán soha nem volt normális, *de hát* melyikünk az?

ZOLI Te biztosan az vagy, Károly bátyám.

KÁROLY (*mosolyogva*) Nem biztos. Mikor jöttem ma haza a busszal, egy öreg horgász ült mellettem, és prédikációt tartottam neki, hogy mért nem hagyja a halakat élni, nem szégyelli magát?

ZOLI Ez nem bolondság, hanem szélsőséges humanizmus.

KÁROLY Igazad van, de nem tudod, hogy miért. Ha csak a halakról lett volna szó, az piszcizmus lenne és nem humanizmus. De én nem a halak miatt prédikáltam neki, hanem az emberek miatt.

ZOLI Az öreg horgász lelkét féltetted?

KÁROLY Nem egészen. Azt máskor is megtehettem volna. Azért érzékenyedtél el, mert a strandnál felszállt a buszra egy fiú, tarisznyával. És a lány lent állt, a tulsó oldalon, az ablak felől. Már előbb láttam őket, mielőtt megálltunk; búcsúzkodtak. A fiú feltehetően vendége volt a lánynak, nyilván együtt töltötték az éjszakát, bár talán nem is ez a lényeges ...

ZOLI (*kicsit szemtelenül*) Visszakívántad a fiatalságodat?

KÁROLY (*mintha nem hallaná a kérdést*) A fiú az ab-lakhoz ült, arra az oldalra, ahol a lány állt. A lány integetett, mosolygott rá letről, a fiú meg a tarisznyájával bibelődött, nem nézett ki az ablakon, eszébe se jutott, hogy visszanézzon rá, pedig még el sem indult a busz ... Hát ezért prédikáltam annak a horgásznak. Normális ez, mondd?

ZOLI (*komolyan*) Szemét alak volt az a fiú. (*Kis csend*

után) És te honnan ismered Johannát?

...

KÁROLY Zsuzsi legjobb barátnője volt, gimnazista koruk óta. Zsuzsi valósággal imádta, és Johanna olyan gyengéd, olyan jó volt Zsuzsihoz, mint egy megértő anya. Mert Zsuzsi anyja remek asszony, az igaz, de elnyomta Zsuzsit ... máig sem tudtam egészen felszabadítani.

ZOLI (*kicsit harciasan*) Zsuzsit nem kell felszabadítani. Attól is olyan lányos, hogy az anyja úgy bánik vele, mint egy bakfissal.

KÁROLY (*mosolyogva*) Csak véd meg elleném Zsuzsit nyugodtan. (*Más hangon*) Szóval, Johanna mindig nagyon tökéletes volt, legföljebb a humorérzékét keveslettem, talán a mackójával vesztette el, Auschwitzban ... mert volt egy aranyszínű mackója, mindenhova magával vitte, előbb az iskolába, aztán a börtönbe meg a koncentrációs táborba, de ott elvették tőle ...

ZOLI (*nyersen*) Másoktól sokkal többet vettek el.

KÁROLY Johannától is sokkal többet vettek el, már mondtam neked az előbb ... de a mackó is fontos volt és pótolhatatlan, bár más értékrendben, mint az anyaság vagy a beteljesült szerelem ... De hol is tartottam?

ZOLI Johanna tökéletességénél.

KÁROLY (*nem veszi a lapot*) Igen, azt kezdtem el, hogy eleinte féltékeny voltam Johannára, úgy láttam, fontosabb Zsuzsinak, mint én. Ha az ember fiatal, szeret-né kisajátítani a párját ...

ZOLI Zsuzsit mikor ismerted meg?

KÁROLY Negyvenhétben, és negyvennyolcban barátkoztunk össze. Együtt voltunk a mozgalomban. Mit nézel úgy? Igen, mozgalmi múltunk van, mégpedig közös. Ezt ti nem tudjátok megérteni ... Én kommunista voltam, Zsuzsi katolikus, de úgynevezett útitárs, mert a fordulat évéig koalíciós politikát folytattunk ...

ZOLI Úgy beszélsz, mint, egy vezércikk.

KÁROLY Erről nem tudok másképp. Én népi kollégista voltam akkor, negyvennyolcban együtt vittük a zászlót, meg a fáklákat, március tizenötödikén, mert fáklásmenet volt este ... De Zsuzsira hamarosan kezdtek görbén nézni az egyetemen. És engem választás elé állítottak: vagy pártkarrier, vezető állás, vagy Zsuzsi. Nem vagyok hős, nehéz napjaim, heteim voltak ... Zsuzsi nem tudta, nem tudott mindent, ártatlanul kérlelt, hogy vállaljam az egyházi esküvőt, én meg ... körülnéztem az utcán, ha Zsuzsi miséről jövet randevűzött velem a sarkon.

ZOLI Attól nem féltél, hogy Zsuzsit is lecsukják?

KÁROLY Nem tudom, melyikünket fenyegetett nagyobb veszély, hisz koholt váddal őt éppúgy lecsukhatták, mint engem, egy „klerikális reakciót” ugyanúgy, mint egy „nem megbízható” párttagot. Szerencsémre épp a legjobbkor betegedtem meg: üzleti gyulladást kaptam, nem küldhettek ki ösztöndíjjal Kinába.

ZOLI (*csodálkozva*) Kinába?

KÁROLY (*mosolyogva*) Hát persze. Hisz' magyar—latin szakos voltam. (*Komolyan*) Amikor aztán Johanna börtönbe került, kigyulladt a fejemben a piros lámpás. Világos lett, hogy Zsuzsi mellé kell állnom, mellette kell maradnom. Mihelyt meggyógyultam, megesküdünk, és elmentem „néptanítónak”, falusi tanárnak. Kéves ilyen népi kollégista volt akkoriban, aki nem futotta be a ráeröltetett karriert. A jó sorsunknak, Zsuzsi szerint az órangyalunknak köszönhetjük, hogy eltűntünk Pestről, így nem voltunk szem előtt, és nem kerülhettünk bajba ... De érdekel ez téged?

ZOLI Hát persze ... (*Öntudatosan*) Hisz' történésznek ké-szülök. És Zsuzsi olyan keveset mesélt ezekről az idők-ről.

KÁROLY Pedig azt hinné az ember, hogy sokat fecseg, a kelletténél többet ... Zsuzsi is szent, de másilyen, mint Johanna, szerencsére nem veszi túl komolyan saját magát. Johannától mindig félttem egy kicsit, de később olyan keveset lehettünk, lehetek ok ketten együtt, hogy én is természetesen tartattam, amikor Johanna kijött a sitről, ötvennégyben, hogy nálunk maradj, és hogy akkor ő a legfontosabb Zsuzsinak is, meg nekem is. És azt hiszem, Johanna nélkül nem lenne Zsuzsi az, aki. És azt hiszem, apád se lenne az.

ZOLI (hirtelen ötlettel) Károly bátyám, nem vinnél el egyszer Johannához?

KÁROLY Hogy én elvigyelek?... Talán inkább az apád vagy Zsuzsi. Ezt velük beszéld meg. Ahogy én Zsuzsit ismerem, alighanem jobbnak látja, ha Johanna megmarad neked élő legendának. Hogy legalább egy legendát őrizz meg... Manapság mind tudni akartok, pedig néha sejtetni jobb. Ábrándozni jobb. Johanna művésze is ez.

ZOLI Az is legenda, amit most Zsuzsiról meséltél, meg saját magadról.

KÁROLY (főáll) Mindenesetre föladtam neked a leckét. A történelemleckét. És kérdezd meg apádat, és ne hidd el róla ... Sajnálom is, hogy mondtam, de jobb ha tölem hallod, mint ha másoktól. ' Hogy ne tapasztd be viasszal a füled, mint Odüsszeusz hajósai. És ha már prédikálok, azt is jegyezd meg jól, hogy tisztán kell tartanod a lelkedet a gyanakvástól. Szörnyűséges féreg a gyanakvás, ha hiszel az ördögben: tőle származik. Én inkább ülnék tisztes börtönben, mint hogy egyszer is ártatlant gyanúsítsak azzal, hogy följelentett.

ZOLI (kissé elfogódottan) Akkor én megyek is, beszélmem kell apával ... és nem mondom meg neki, hogy tőled hallottam. (Órájára néz) Most biztos otthon találok, ilyenkor szokott festeni.

KÁROLY (visszamegy a fűrészbakhoz) Én meg ilyenkor szoktam fűrészelni. Isten áldjon, fiam!

ZOLI (odalep Károlyhoz, futó csókot nyom az arcára, majd elszalad, jobbra ki)

Károly ismét fűrészelni kezd, jó hangosan. A függöny lemegy
Harmadik jelenet

Szín: ugyanaz, de néhány ülökévé avanszált fatönk közt jobbra, a kövek előtt, ugyancsak rönkből eszkábált asztal is van. Középtől kissé balra festőállvány, kifeszített vászonnal, előtte sámlifélén festékek, ecsetek.

Bob — sötétkék póló, farmernadrág — az asztalnál ül, előtte üres poharak és bontatlan borospalack. Felkőnyököl, bal könyékre, maga elé néz, azután föláll, a festőáll-, meggy, fölvesz egy ecsetet, kis kancsóból vizet önt négy festékestálkába, kevergeti, pepecsel, közben hal-kan énekl: „Bob úrfi hej, legény a talpán, a karja kő, az ajka méz ...”
Magdus jön be jobbról, kordbárszony nadrágban, pulóver-ben; Bob épp háttal áll feléje, Magdus hangjára össze-rezzen

MAGDUS Mi az, dolgozol?

BOB (rajtakapottan) A festéket keverem.

MAGDUS Mért nem vetted föl a köpenyedet? Nem vehetek neked minden héten új inget.

BOB: (bűnbánóan) Majd kimosom. De egyelőre nem kentem össze.

MAGDUS Azt látom, hogy egyelőre hozzá se fogtál. Hol-nap föl' kell adni!

BOB Holnap föladam.

MAGDUS De a kocsni nekem kell, kirándulunk Yvettékkel.

BOB Elviszem a postáig, ne félj. (Az asztalhoz megy) Iszunk egy pohár bort?

MAGDUS Vezetni akarok még ma. Inkább te se kezd el, remegni fog a kezed, nem készülsz el a képpel. '

BOB Értsd már meg, hogy a hetizsüri-képet nem lehet józanul megfesteni.

MAGDUS Ha borra költöd, amit keresel vele, ott vagyunk, ahol a part szakad. (Bob közben leül az asztal-hoz; Magdus továbbra is áll, más hangon) Nem láttad

Zolit?

BOB (kissé indulatosan) Nem én. Már két napja. Le se szarja az apját. A te nevelésed.

MAGDUS Jól néznénk ki, ha a te nevelésed lenne. (Tárgyilagosa vált) Nem tetszik nekem, hogy folyton a Zsuzsi után lóg.

BOB (óvatosan) Mióta van kifogásod Zsuzsi ellen? MAGDUS Tudod, hogy bírom Zsuzsit, és Károly is jó

fej, de nincs szükség rá, hogy Zolit kiröhögjék. Zsuzsi az anyja lehetne, sőt.

BOB Nem árt a kölyöknek, ebben a korban egy idősebb, tapasztalt nő barátsága, pláne, ha férje is van. Jobban szeretnéd, ha a fiad kurvákkal lófrálna, vagy szülőznét ejtne teherbe?

MAGDUS Éppen az aggaszt, hogy folyton, csak lelkiznek, úgy látom. Csupa pattanás az arca, és rámförmed, ha magyárosan fejezem ki magam.

BOB (elnéző mosollyal) A Kettéyekre ütött. A mi családkban soha senki nem ejtett ki egy trágár szót sem. (Ábrándosan) A huszonegyedik születésnapjára meg-kapja a pecsétgyűrűmet.

MAGDUS (közben leült) Félek, hogy Zsuzsi mindenféle magasztos hülyeséggel tömi tele a fejét. Azt a kevés praktikusérzékét is elveszti, amit belepaszíroztam.

BOB (őszintén) Zsuzsi okos asszony, és Zoli sem buta. Úgy vág az esze, mint a beretva. Sokat tanulhat Zsuzsitól... Csak jó neki, ha többet fog tudni, mint az apja. Talán válogatósabb lesz.

MAGDUS (pikírten) Bezzeg, te nem voltál válogatós, ... Állati szerencséd volt, hogy megtetszettél nekem. Különben én nem látom a Zsuzsi nagy eszét, szétforgácsolja magát, kölcsönöket ad boldognak-boldogtalan-nak, és ötvenöt éves vén spiné létre hagyja, hogy az anyja egzeciroztassa, mint egy övodást.

BOB (kötekedve) Irigyled? Mert neked nem volt türelmed egyetemre járni, diplomát szerezni, neked csak a pénz volt a fontos, a butik, a rongyázás?

MAGDUS (józanul) Megnézhettem volna magam, ha rád hagyatkozom. Ha nem vigyázok, azt is, eliszod, amit nem te kerestél. Hogy neveltem volna föl Zolit, ha egyetemre járok, meg lelki életet élek? Zsuzsinak könnyű, neki nincs gyereke!

BOB (haragosan) Ezt nem vetheted Zsuzsi szemére. Éppen te! MAGDUS (megjuhászodva) Na, jó, nem azért mondom. De tudod (bizalmasan, közelebb hajolva, lehalkítva a hangját), kicsit félttem Zoli karrierjét. Vallásos könyveket hord haza Zsuzsitól, azt hiszem, templomba is jár. . . Már az is az ó hatása, hogy bölcsésznek ment!

BOB Ha jól emlékszem, nem volt ellene kifogásod, hogy megkereszteltessük, sőt, te erőltetted a templomi esküvőt. (Gúnyosan) Fehér ruhában, a kétéves kölyökkel.

MAGDUS (komolyan) Hites feleséged akartam lenni. Boldog voltam, hogy fiút szülhettem neked. És ... (kis ellenkezéssel) beláttam, hogy manapság is jobb a gyerekeknek, ha meg van keresztelve. Dezsó bácsiék is azt mondták ... Azt ne higgyék, hogy zsidógyerek, sose lehet tudni. De azért nem kell túlzásba esni.

BOB (éretten) Az nem túlzás, ha valaki komolyan veszi a vallását. És abból senkinek sem lehet kellemetlensége. Zsuzsinak sincs.

MAGDUS Az más, Zsuzsi már öreg, nem várják el tőle . . .

BOB Magdus! (Határozottan) Ide figyelj. Zoli a te nevelésed, de az én, fiam is, és a mi családkban soha senki nem hagyott senkit cserben, sem a barátját, sem a hazáját, sem az Istenét.

MAGDUS Mintha a Dezsó bácsit hallanám. (Főáll) Na jó, Zoli úgyis a saját feje után megy . . .

BOB Mint az anyja.

MAGDUS . de szeretném, ha neki való, korban is jobban hozzá illő társaságba járna. Szólni kellene Zsuzsi-nak, hogy hozzá össze helyes, fiatal lányokkal, épp elegen járnak hozzájuk.

BOB Hagyd őket békén, Magdus. Zsuzsit is, meg Zolit is. (Az üveg után nyúl) Iszol velem?

MAGDUS Mondtam már, hogy vezetnem kell. Lemegyek az esti vonathoz, Yvették elé.

BOB (kicsit kábán) ,Már ma megjönnek? (Leteszi az üveget)

MAGDUS (biztatóan) Azért nem kell összeszorulnunk, hoznak magukkal sátrat.

BOB: Dezsó bácsiék mikorra ígérkeztek?

MAGDUS (kitérően) Még nem táviratoztak. (Más hangon) Na, megyek.

BOB Hova mész?

MAGDUS A mosógépben van a ruha, Ildiéknel.

BOB Mit 'mondjak a gyerekeknek, ha előkerül?

MAGDUS' Jöjjön át centrifugázni. (Indul, újra megáll) És' most addig' itt' ülsz, míg nem jön valaki, akivel ihatasz?

BOB (*gépiesen*) Addig itt ülök, míg nem jön valaki, akivel ihatok. Mert meg kell festenem a hetizsüri-képemet, és, ahhoz; inni kell.

MAGDUS (*lemondóan*) *Máris részeg vagy, pedig még nem is ittál (Elindul)* Na, akkor tényleg megyek. BOB (*utánaszólló*) A vacsorával mi lesz?

MAGDUS Ha Yvették megjönnek, sütünk szalonnát. Ha nem készülsz el addig, ott a tej a frizsiben. Kefirt is vettem.

BOB (*hálásan*) Köszönöm.

Magdus csakugyan elmegy, balra. Bob egy ideig ül, maga elé néz; azután fáradt mozdulattal fölkel, a festőállványhoz megy, megint pepecselni kezd az ecsettel és a festékekkel. Megint dúdolni kezdi, hogy „Bob úrfi hej, legény a talpán”, azután gyanakodva kezdi tapogatni az ecset nyelét, mintha durva lenne, vagy szállás. Vissza-ballag az asztalhoz, előveszi bicskáját a farzsebéből, és farigcsálni kezdi az ecset nyelét, mintha ceruza volna. Be-lemélyed, dúdol; észre se veszi, hogy Zoli jobbról bejön. Hirtelen fölpillant, meglátja, láthatóan megőrül

ZOLI (*az asztalhoz megy*) Beszélni akarok veled, apa. BOB (*a pohárra mutat*) Igyál, fiam.

ZOLI Nem iszom, és te se igyál.

BOB (*tölt magának és Zolinak, kicsit megemeli feléje a poharat, fölhajtja*) No, mondd, milyen? Szóke, barna, vörös?

ZOLI (*türelmetlenül*) Ne, bohóckodj. Nem áll jól neked. BOB (*szelíden*) Pimaszkodsz, fiam? (*Megint tölt magának, fölhajtja*)

ZOLI Hagyd abba, azt: akarom, hogy józanul válaszolj. BOB (*bocsánatkérően*) Ma még nem ittam. Meg kell festenem a hetizsüri-képemet, és ahhoz inni kell.

ZOLI Egészen elhülyülsz, ha így folytatod.

BOB (*panaszosan*) Ne bántsd az apádat.

ZOLI Zrinyit idézed, vagy Xenophónt?

BOB Mit beszélsz?

ZOLI Semmit. (*Kicsit szordinósabban, erőltetett tárgyilagossággal*) Tudni akarom, hogy mit csináltál Johannával.

BOB (*mint akit megütöttek*) Johannával?

ZOLI Apa, én már nem. vagyok gyerek. Ismerni akarom a bűneidet.

BOB A bűneimet? (Iszik) Nem csináltam semmit. Johannával.

ZOLI Miért juttattad börtönbe?

BOB (*hirtelen indulattal*) Én?

ZOLI 'Miért csukattad a bolondokházába? Mert jobb festő, mint te? Irigyelted?

BOB (*elbambulva*) Irigyeltem? . . . Csúnya szó. Johanna is azt mondta... (*Főleszmél*) Micsoda? Hogy én?

ZOLI (*rámenősen*) Irigységből jelentetted föl? Hogy röplapokat sokszorosít, hogy amerikai ügynökökkel tárgyal

BOB (*ráordít*) Hazugság! Mit képzelsz rólam?

ZOLI (*halkít*) Bocsáss meg. Ezt hallottam.

BOB (*legyint*) Nem kérdezem, hogy kitől.

ZOLI Meséld el, hogy volt.

BOB (*rekedten*) Nem csináltam Johannával semmit. Ő írta a névtelen, levelet, följelentette saját magát. Mártír' akart lenni.

ZOLI Miért?

BOB Miattam. Nagyon szeretett.

ZOLI És te?

BOB Nem értettem. Soha nem értettem. Nem akart lefeküdni velem. Meg akart javítani. Hogy ne csajozzak, ne igyak... (*Rágyújt, de nem veszi szájába a cigarettát, csak nézi, hogyan ég*) Gyűlöltem. Azt az ártatlan szemét, ahogy rámnézett. Meg a leveleit. Hogy imádkozik értem, értem ajánlja föl a szenvedést, amit, én okozok neki . . . De minél jobban gyűlöltem, ő annál jobban szeretett. Elviselhetetlen volt.

ZOLI Megmondtad neki, hogy gyűlölöd?

BOB Nem... nem emlékszem rá. Talán, részegen. De Zsuzsinak megmondtam. Mert őt küldte a nyakamra folyton... Nem válaszoltam a leveleire. De mindig csak rá gondoltam. Karácsonykor is... Tudtam, hogy vár. Reméltem, hogy elfelejt. Bebeszéltem magamnak, hogy neki is jobb, ha nem lát ...

ZOLI És anya mit szolt hozzá?

BOB Akkor még nem ismertem anyádat. Jutkával jártam. Azt hittem, Johanna féltékeny rá ... Hogy fáj neki a boldogságunk. (*Tünődve*) Szép kis boldogság volt... folyton verekedtünk. (*Vallomásosan*) Mindig Johannának lett igaza, és ezért még jobban dühöngtem rá. Nem Jutkára féltékenykedett, hanem mindkettőnket féltett, tudta, hogy nem vagyunk egymásnak valók. Azt sem értettem, hogy miért sajnálja Jutkát miért törődik vele a szakításunk után. Jutkáért is Johannán álltam bosszút.

ZOLI (*maga elé*) Szegény Johanna.

BOB (*indulatosan*) Nem, nem volt szegény, mindig fölém kerekedett, nem bírtam vele. Már gyakran kívántam a halálát, közben Duci néni meg rága a fületem, hogy jaj, ne bántsam, mert még öngyilkos lesz. Végül ezt találta ki : lecsukatta magát.

ZOLI Akkor mégis te juttattad börtönbe!

BOB Én nem tehetek róla, nem tudtam, hogy ilyesmire képes, hogy ennyire örült! Aztán a börtönben éhség-sztrájkot kezdett, mi szaladgáltunk miatta, anyád talált protekciót, és áttették a börtönkórházba. Diliflepnivel engedték ki.

ZOLI Ezek szerint csakugyan örült?

BOB Talán csak megszállott, mit tudom én. Nem iszik, és mégis beszámíthatatlanul viselkedik ... A kollégák azt mondták, Dosztojevszkij-figura, de én nem ismerem Dosztojevszkijt. Többször belekezdtem, de nem bírtam végigolvasni.

ZOLI Szóval Johanna lebukása után már anyával „jár-tál”?

BOB Akkor ismerkedtünk meg. Nagyon el voltam keseredve, hogy Johanna ezt tette velem.

ZOLI Veled?!

BOB Egvedül hagyott, és furdalt miatta a lelkiismeret, néha napokig ittam egyfolytában . . . és akkor jött Magdus.

ZOLI Anya sose volt Johannára féltékeny?

BOB ,Később már igen. Mert soha egy nőről sem álmodtam annyiszor, mint Johannáról. Anyád örülne, ha végleg szakítanék vele, de nem lehet. Duci néni miatt sem.

ZOLI Hogy jön ebbe a Duci néni?

BOB Duci néni vallásos, és azt mondja, felelősek vagyunk Johannáért. A Dezső bácsi meg azt szavalja folyton, hogy Johanna csakugyan mártír, a Hitleréknél is ült, meg Rákosi alatt is... hogy eszmei okokból csukatta le magát.

ZOLI (*halkan*) És most is gyűlölöd?

BOB (*maga elé néz, tölt*) Nem tudom . . . Még soha egy nő se volt ennyire fontos nekem... soha egy nőnek se voltam ennyire fontos...

ZOLI Anyának sem?

BOB Anyádnak te vagy a fontos, engem csak elvisel. ZOLI (*gyerekesen*) Zsuzsinak is én vagyok a fontos. BOB Zsuzsival jobban kijöttem, mint Johannával, ő már

akkor a Károly felesége volt. Károly rendes, szelíd ember. Birkatürelme van.

ZOLI (*hevesen*) Miért kell birkatürelme Zsuzsihoz?

BOB Mert ő sem komplett. Folyton a mások ügyeivel tömi tele a fejét. És mindenki kihasználja, tele van adóssággal...

ZOLI (*támadón*) Te is kihasználod?

BOB (*megint tölt, iszik*) Nnnem, én csak azért fogadtam el... azért egyeztem meg vele, mert ő erőltette... ZOLI Mit erőltetett?

BOB 'Hát hogy te...

ZOLI Én?!

BOB Teljesen részeg vagyok ... (*Maga elé néz*)

ZOLI (*megrázza apja vállát*) Apa! Beszélj ! Mondd már meg, mit erőltetett Zsuzsi?

BOB Hogy ... hát ... hozzájárul a neveltetésedhez, mert ő akarta ...

ZOLI Mit akart?

BOB (*hallgat*)

ZOLI Apa, mondd meg! (*Csend*) Apa . . . nekem ezt okvetnül tudnom kell! (*Roszkedvűen nevet*) Családi titkok, akár egy Jókai-regényben.

BOB Mért kell neked ezt okvetlenül tudnod, fiatalúr? Különbön is, mit faggatsz? Előbb Johannáról, most meg Zsuzsiról.

ZOLI Mert valami van abban, ahogy Zsuzsi törődik velem ... valami furcsa ... Hogy nem látja bennem a fér-fit...
BOB Johannát nem értettem, és mindig az ellenkezőjét csináltam . . . De Zsuzsi hatott rám. Ezt Johanna is tudta.
ZOLI És *anya* Zsuzsira nem volt féltékeny?
BOB Zsuzsi felől biztosabb volt, Károly miatt. *ZOLI (indulatosan)* Ezt soha nem fogom megérteni. BOB Végre valami, amit te nem értesz meg ... *(Felocsúdik)* Mit nem értesz meg?
ZOLI A ti hülye előítéleteiteket. Hogy a férjes asszony helyzete más, mint a férjetlené. Hogy Johannától félni kell, mert nincs férje, Zsuzsitól nem kell félni, a férjes asszonytól a házasságtörést se veszik, rossznéven ... És ti papoltok egyenlőségről, meg demokráciáról!
BOB *(színtelenül)* Én nem papolok semmiről... Fáradt vagyok. Mit akarsz tőlem?
ZOLI Hogy mondd meg végre, mi közöd van Zsuzsihoz. Mi köze van Zsuzsinak énhozzám? *(Fölnevet)* Ha férfi lenne, anyámat faggatnám, nem lépett-e földre *vele*...
BOB *(újabb poharat hajt fel)* Zsuzsi ... Zsuzsi csakugyan az apád.
ZOLI Miii?
BOB Neki köszönheted ... ő akarta... ő erőszakolta ki, hogy megszülessél.
ZOLI *(kiszáradt torokkal)* Hogyhogy?
BOB Magdus ... az anyád nagyon megijedt, amikor teherbe esett. Félt a terhességtől meg a szülestől ... Egy kicsit attól is, hogy sokat ittunk akkoriban, hátha nem leszel épkezláb ... Anyád az AB-bizottság elé akart menni, de Zsuzsi nem engedte... Hogy az bűn, gyilkosság... Johanna Duci nénihez szaladt, hogy beszél-jen a fejemmel, mire a Dezsó bácsi is, hogy hátha fiú lesz, fennmarad az ősi név meg ilyenek... És Zsuzsi meggyőzte Magdust. Azzal, hogy az anya teste oltalmat nyújt, nincs szörnyűbb dolog, mint egy kiszolgáltatott, ártatlan lény megölése...
ZOLI Szóval, neki köszönhetem, hogy élek. *(Hirtelen indulattal)* Zsuzsinak köszönhetem ezt a gyönyörűséges, francos életemet!
BOB *(hirtelen megszelídül)* Nem francos az, fiam.
ZOLI *(főlhajtja az előtte álló pohár tartalmát)* És miért nem Zsuzsi lett a keresztanyám?
BOB A család megsértődött volna.
ZOLI Még csak nem is a keresztanyám! Apa, ez rettenetes!
BOB Mi rettenetes, fiam?
ZOLI Apa, *hogy* te milyen buta vagy! Buta, buta, buta! BOB Rájöttél, fiam?
ZOLI Ha legalább a keresztanyám lenne! Akkor, akkor ...
BOB Mi az, vallásos vagy?
ZOLI Nem tudtad? *(Elgondolkozik)* Vallásos ... Nem jó szó. Hiszek Zsuzsinak, és: . . . ha a keresztanyám lenne, talán elfogadnám, hogy *...hogy* az anyám lehetne, és neki ott a Károly ... de így ...
BOB Zsuzsiról sose hittem, hogy szerelmes belém. Bosszantott is, hiszen csinos volt, és tetszettek neki a képeim ... Talán Johanna miatt?
ZOLI *(gúnyosan)* Zsuzsi azért nem volt beléd szerelmes, mert Johanna volt beléd szerelmes, de te gyűlölted Johannát, mert nem akart lefeküdni veled, pedig szeretted...
BOB Gondolod, hogy azért *gyűlöltem*?
ZOLI És *arra* nem gondolsz, hogy Zsuzsi szerette a férjét, Károlyt?
BOB Gondolod?
ZOLI Mondd, apa, te nem tudod elképzelni, hogy valaki komolyan veszi a házasságot, az esküjét?
BOB *(szinte kijózanodva)* Én is, komolyan veszem, fiam. *ZOLI (kicsit kizökken)* De... de... Az más, ha rólad van szó, te mindig tökéletesnek képzeld magad!
BOB *Én?* *(Kurta nevetés)* Engem a Duci néni és a Dezsó bácsi képzeli tökéletesnek.
ZOLI És neked erre van szükséged . . . különben *nem* bír-nád ki magad?
BOB Jól beszélsz, fiam.

ZOLI És a Duci néni meg a Dezsó bácsi nem tudja, hogy buta vagy?
BOB Szeretnek. Az anyád is szeretett, *míg* ...
ZOLI Míg meg nem születtem?
BOB Nem, az később volt . . . Nehezen bírta a terhességet, káromkodott szülés közben... szidta Zsuzsit, de aztán...
ZOLI Aztán?
BOB Talán éppen azért imádott annyira. Mert sok fájaldalmába kerültél. És amikor beverted a fejed... tudod, biztos emlékszel is rá: hároméves voltál, egyszer részegen mentem haza és aludni akartam, te' kiabál-tál . . . Nagyon megvertelek akkor, nekiestél a szekrény-nek, össze kellett varrni a homlokodat. Anyád vitt be a kórházba, s amikor hazahozott, összecsomagolt és el-költözött, veled együtt. Gárdonyiba, a szüleikhez.
ZOLI Meddig tartott a *válás*?
BOB Egy hétig ittam, aztán utánamentem. Utánad mentem. Nem bírtam nélkülölni.
ZOLI *(gúnyosan)* És minden helyrejött. Felhúzó, tankokat vettél nekem, azokon gyakoroltad a lövészetet . . . Azóta impotens vagy?
BOB *(felháborodva)* Fogd be a pofád, fiam.
ZOLI Tudom, gyűlölöd *Freudot*. Ahogy Johannát is gyűlölted. És engem is gyűlölöd, ha megmondom, hogy meg merem mondani az igazat, ha nem szépítgetek, nem képmutatóskodom, nem dédelgetem a látszatot, mint a Duci néni, vagy a Dezsó bácsi ! De anyát nem gyűlölöd, mert ő soha nem kritizál, ő egyszerűen keresztülnéz rajtad, lefekszik a családi ágyba és hátat fordít neked ...
BOB Hagyd az anyádat békén.
ZOLI *(tölt magának, megint iszik)* Én mindenkit békén hagyok, mert én pacifista vagyok, pedig az apám fel-húzó tankokat vett nekem, eszébe se *jutott, hogy* gyűlölnie kellene a háborút, igen, a háborút kellene gyűlölnie, a gyilkolást, a vérontást! Apa, én elmegyek vegetáriánusnak, én elmegyek leprásokat ápolni Kalkuttába, apa, én ezt nem bírom ...
BOB *(bambán néz maga elé, szelíden)* Mit nem bírsz, fiam?
ZOLI Hagy, hogy... nem csinálsz, nem csináltál *semmit*, csak épp tönkretetted Johannát, tönkretetted az anyámat, tönkretetted engem . . .
BOB Téged? Én?
ZOLI Hogy így beszélhetek veled, hogy nem *tudlak* tisztelni, de gyűlölni se, mert én szeretetre születtem, mint Antigoné ... Apa, én mégis a Zsuzsi fia vagyok, most már értem, apa, én Zsuzsit szeretem, azt hittem, ilyen szerelem nincs több, de most már értem, hogy te... hogy te ...
BOB Mit én?
ZOLI Hogy te Johannát szereted, nem a Duci néni miatt jársz hozzá . . . Mindig is őt szeretted, de nem bírtad elviselni a tudatot, *hogy* különb nálad, *hogy* a szeretete nem szépít, nem értetted és azért meg akartad sem-misíteni ...
BOB Mit beszélsz itt összeviessza?
ZOLI Szánalmas a gyűlöleted, apa, olyan szánalmas, mint az én szerelmem, én nem akarom Zsuzsit megölni, csak elmennék innen, *hogy* ne lássam, hogy ne lássa-lak benneteket, hát azért szerettek, hogy jóvátégyétek, amit ellenem vétettetek, te meg az anyám, hisz' meg akartatok ölni, mikor még meg se születtem, hisz' életben hagyatok, pedig tudtátok, hogy... hogy...
BOB Nem tudtunk semmit, és te se tudsz semmit.
ZOLI Nem tudsz semmit, mert buta vagy, buta! De én tudom, tudom, hogy... hogy elviselhetetlen a jóság, amit nem bír az ember viszonzni ... *hogy folytassam* én ezután Zsuzsival a játékot, apa, ha ennyivel tartozom neki... *(Összerázkódik)* Mint te Johannának . . . Hát mégis a te fiad vagyok, nem a Zsuzsié?
BOB *(hirtelen kijózanodva)* Nem tudsz semmit, pedig elmondtam, amit tudni akartál. Nem tudsz *semmit*, mert kölyök vagy, rettentő okosnak képzeld magad, és azt hiszed, cikizheted a buta apádat. De ne hidd, *hogy* el. tudsz menni.

Magdus balról bejön

MAGDUS (megörül, Zolihoz) Mi az, itt vagy? (Szigorúan, a poharakra nézve) Csak nem ittál? Tanulsz az apádtól? (Bobhoz, támadóan) Mért nem küldted utánam? Mondtam, hogy Ildihez mentem! (Zolihoz, határozottan) Gyere centrifugázni!
ZOLI (engedelmesen föláll) Centrifugázni? (Éneklősen) Centrifugáz-ni? (Lassan forogni kezd, a szín közepén; kicsit spiccesen énekel és táncol) Káromkodva szült az anyám, kicsavart a centrifugán ...

A Magdusra és Bobra eső fény kialszik, a szín elsötétül, csak a forgó-éneklő Zolit látni A függöny lemegeg

MÁSODIK FELVONÁS

Első jelenet

Shín: mint az első felvonás első jelenetében, az egyik fa ágán hinta lóg, középpütt fatönkők; az egyik fa alatt fű-részbak és rönkők, mint a második jelenetben; két fa-tönkre tett deszkán nyitott írógép, Zsuzsi előtte ül, gépei; az írógép kopogása már akkor hallatszik, amikor kezd fölmenni a függöny.
Károly balról bejön, aktatáskával, odamegy Zsuzsihoz, megcsókolja

KÁROLY Jól megy?

ZSUZSI Most kezdtem el a második felvonást.

KÁROLY (mosolyogva) Szót fogadnak a szereplőid?

ZSUZSI Szerencsére eléggé ünnevények. Csak a lengyelekkel vagyok megakadva : úgy érzem, Mrožek és Witkacy már mindent megírt előttem. (Más hangon) Mi újság?

KÁROLY Meghoytam az útlevélkérő lapokat, ki kellene tölteni, de ráér. Majd ha ügyis, szünetet tartasz. (Kiveszi táskájából az útlevélkérő lapokat, leteszi a gép mellé; indulni készül balra, kifelé)

IRÉN NÉNI (megjelenik jobbról, kalapban, retiküllel) Itt vagy, Károly? Képzeld, a Ketteyeknél már megint nagy családi összeroffenés van! Megjött a Duci meg a Dezső, közben a Magdus meghívta Yvetéket, most az-tán áll a bál, Róbert biztosan megint Zsuzsitól fog pénzt kölcsönkérni, nem bírja ki, hogy ne adja a bőkezűt, meg kell vendégléni a családöt, háromfogásos ebédeket kell főzni...

KÁROLY (csitttőán) Jól van, Mama, de . . . Zsuzsi dolgozik, menjünk át a verandára.

IRÉN NÉNI (mintha nem hallaná) Hallod, Zsuzsi? Eszedbe ne jusson pénzt adni nekik, a Róbert ügyis elissza, én meg egy operabérletet sem engedhetek meg magam-nak!

KÁROLY (halkan) Majd veszünk a születésnapjára operabérletet, de most hagyja Zsuzsit dolgozni.

IRÉN NÉNI (makacsul) Beszélnem kell a fejével, mert baromságokra költi a pénzt. (Kiveszi retikülléből a zsebkendőjét, ráteríti egyik fatönkre, leül rá) Képzeld, mit süttött ki: el akar hurcolni az ősszel Görögországba!

KÁROLY (szelíden; közben Zsuzsi gépe nem kopog, maga elé néz, gondolkozni próbál) A Mama akart Görög-országba menni.

IRÉN NÉNI Én? Jó vicc ! Hisz belebetegszem a benzín-bűzbe! És semmi kedvem a Zsuzsi kereplését hallgatni, hisz be nem áll a szája!

KÁROLY A Mama fog magyarázni, hisz kikötötte, hogy Zolit is vigyük magunkkal.

IRÉN NÉNI Micsoda? Azt a taknyost is meghívtátok? És azt képzélték, hogy én fogom pelenkázni? Zsuzsi teljesen meggárgyult!

KÁROLY (kicsit ingerülten) Kérem, Mama, ne kiabáljon, menjünk át a verandára, és döntse el, akar-e utazni, mert meghoytam az útlevélkérő lapokat.

IRÉN NÉNI (kicsit sértődötten) Tőlem igazán elmehettek, boldog vagyok, ha csendes a ház, nem kell folyton ezt az undorító kopogást hallgatnom! Egyszer kihajítom az írógépet, aztán megnézheti magát az „írónő”.

KÁROLY (hirtelen ötlettel) Hőjjön, fölteszek egy jó lemezt, akarja az Apassionátát?

IRÉN NÉNI (fokozódó hangerővel) Mintha itt se lenne az anyja! Igazán nem tudom, hol volt az eszed, amikor feleségül vetted !

Zsuzsi hirtelen föl pattan, anyjához lép, leül melléje a földre, lehúzza cipőjét, mindkét zokniját, s anyja orra alá dugja mindkét lábát

ZSUZSI (éneklősen, a végén fölfuttatva a dallamot) Ugye milyen jószagú? Jószagúúúúú?

Bob jobbról betáncol-betámolyog

BOB Bob úrfi hej, legény a talpán . . . (Észreveszi a helyzetet) Hát ez mi? (Énekelve) Hát ez meg mi?

ZSUZSI (törökülésbe kuporodik) Fölfedezed a családi titkainkat.

IRÉN NÉNI (előbbi megrökönyödéséből hirtelen felvilanyozódik) Épp jókor jött, Róbert. Zsuzsi teljesen megbolondult.

KÁROLY (kedélyesen) Ül le, Bob. Megint bepíáltál? BOB (éneklősen) Én? Színjózan vagyok... (Leül, bizalmas hangon) Kár, hogy Zsuzsi ... hogy Zsuzsi is megbolondult ... Azt hittem ...

ZSUZSI (föláll) Nem bolondultam meg, csak játszottam a Mamival. (Anyjához simul, éneklősen) Sze-re-ted-a-pici-ci-cát? Pi-ci-ci-ca-sze-ret-té-ged!

IRÉN NÉNI (fejcsóválva, gyengéd mozdulattal leszed egy hajszálat Zsuzsi pulóveréről) Te édes, vén, csecsemő!

KÁROLY Hagyd rájuk, Bob, és beszélj, mi van.

BOB (maga elé) Mindenki megbolondult... Azt hittem, nálatok jó lesz... Elbújhatok ... Zsuzsi megvéd ... ZSUZSI (leül Bob mellé) Mért akarsz elbújni, és mitől.

kell téged megvédeni?

BOB (bizalmasan) Elbújok, hogy Magdus meg ne találjon... hogy ne dirigáljon ... Juszt se festek! Minek fessek? A legszebb kép a fehér vászon... (éneklősen) a fehér vászoon! (Halkan) Különben se tudok festeni. Legjobb lenne, ha fölkötném magam.

ZSUZSI (kedvesen) Majd elmúlik, Bob. Egy ideig nem megy, és aztán festesz majd egy olyat, de egy olyat! BOB (reménykedve) Azt mondd? (Letargikusan) Fenét.

(Károlyra néz) Inkább elmegyek kocsmárosnak. Legálább ingyen lesz a pia.

KÁROLY (mosolyogva) Nem is, rossz ötlet. Magdus ügyis jó üzletasszony.

BOB (főleméli hangját) Magdusról szó se lehet! Elbújok! (Siránkozva) Nem akarom látni. Veszekszik, hogy fessek. A sodrófával jön utánam! (Megtetszik neki az ötlete, a szó) A sod-ró-fá-val!

ZSUZSI (ráhagyja, megértően) Magdus elől bújtasunk el?

BOB Magdus elől... és Yveték elől... undorító, nagy-képű nőszemély ... és ostoba ... Nem tudom, mit eszik rajta Magdus... Duci néni elől... Dezső bácsi elől ... ZSUZSI Duci néniék is bántanak?

BOB Duci néniék nem bántanak ... Rettenetes, mennyire nem bántanak . . . Ret-te-ne-teees . . . Úgy tesznek, mint-ha nem látnák, mennyit iszom ... (Hirtelen józan hangon) Még mondogatják is : Nem kérsz egy kis konyakot, fiacskám? Jót fog tenni ... Ha tökrészegen megyek haza, Duci néni azzal fogad : „Jaj, milyen fáradt vagy, fiacskám! Biztosan megint sokat dolgoztál!” Dezső bácsi me, hogy „Hiába, ez a Kettey-vér! Fontosabb neki a becsülete, mint az egészsége!” (Indulatosan) Elegem van belőlük. Az egész pereputtyból. (Körülnéz) Nincs egy kis ital a háznál?

KÁROLY (komolyan) Nálunk nincs, tudod.

BOB (fokozódó indulattal) Nem lehet kibírni ! Nem lehet őket kibírni ! (Agresszívan) Bújtasatok el, vagy felkötöm magam.

ZSUZSI (összenéz Károlytal) Azt hiszem, csakugyan legjobb lesz, ha elbújsz. Feküdj le a padlásszobában. Károly felkísér.

BOB (megint ittas hangon) De biztosan megvédték? Nem árultok el? Zsuzsi !

ZSUZSI (megnyugtatóan) Nyugodt lehetsz. Becs-szóra.

Bob engedelmesen föláll, Károly átfogja a vállát, kitámogatja, balra

IRÉN NÉNI (eddig nyugtalanul kapkodta a tekintetét egyikükéről a másikukra, most Zsuzsihoz fordul) Rémes ez a Róbert. Nem is, értem, hogy a Magdus hogy bírja ki vele. En bizony rég elváltam volna.

ZSUZSI Akkor hogy döntöttél az utazásról? Megyünk vagy nem megyünk?

IRÉN NÉNI (komolyan) Persze, hogy megyünk, micsoda kérdés. Már vissza akarsz táncolni? De ne Görögországba menjünk, hanem Spanyolországba. Egészen el-felejték spanyolul.

KÁROLY (visszajön) Rögtön elaludt, ahogy lefektettem.

ZSUZSI (természetes hangon) A Mami Spanyolországba akar utazni.

KÁROLY (örömmel) Kérlek. Ha csak ez a kívánsága... És Zolival vagy Zolitlanul?

IRÉN NÉNI (felháborodva) Mi jut az eszedbe. (Zsuzsi-hoz) Pont az hiányzik, hogy külföldre is magaddal hurcold azt a taknyost. (Élénken) Hol tartod a spanyol útikönyvet?

ZSUZSI Mindjárt megmutatom, és rögtön ki is tölthetjük az útlevelekérő lapokat. (Írógépéhez megy, becsukja, megfogja és indul jobbra ki) Gyere, Mami, a verandán nincs olyan meleg. (Károlyhoz) Ha Zoli jön, ne vidd föl az apjához.

KÁROLY (a fűrészbakhoz megy, fűrészelni kezd; két-három percig csak a fűrészelés hallatszik)

ZOLI (balról be) Te mindig fűrészel, Károly bátyám? KÁROLY (leereszti a fűrészt) Merő véletlen. ZOLI (odalép hozzá, bizalmasan) Nem láttad apát? KÁROLY Azt kellene mondanom, hogy nem láttam, de

hadd nyugtassalak meg : láttam, és ne keresd, nincs semmi baja.

ZOLI (kicsit szemtelenül) Azt hiszed, hogy aggódom érte?

KÁROLY (rábeszélőn) Tudom, hogy aggódsz érte.

ZOLI Nagy műsört rendezett, Yvetet lekurvázta, Duci néninek előadta a legcifrább káromkodási repertoár-ját ... Már a konyhakést is elővette, hogy fölhasogassa Yvették sátrát, csak Dezsó bácsi tudta leszerelni.

KÁROLY (szelíden) Nem csodálom, hogy elege van a folytonos vendégfogadásból. De már nem bírna társaság nélkül meglenni.

ZOLI (leül, Károly is) Yvettéket én is nehezen bírom, de anyának kell valaki, akivel beszélhet, hisz apa mindig részeg, a Duci néniék pedig... (Legyint)

KÁROLY Anyóskodnak vele?

ZOLI (bizonytalan fejmozdulattal) Mondjuk. Afféle vegyes érzelmek : hálások neki, azért, hogy kibírja apával, de azért éreztetik vele azt, hogy . . . (nevet) hogy is mondják? „Nincs gyerekzsobájál!”

KÁROLY Még jó, hogy ilyen humorosan fogod föl a dolgokat.

ZOLI (józanul) Ezt hívják úgy, hogy akasztófahumor. (őszintén) De néha már nem bírom nézni, amit apa csinál, és elmenekülök. Mindig ez volt, amióta az eszemet tudom : iszik, botrányt rendez, aztán megbánja, elkeseredik, és mindent megtesz anyának. Meghunyázkodik, mintha nem is férfi lenne. (Tünődve) Talán johanna miatt iszik?

KÁROLY Nem, nem hiszem. Sőt, alighanem Johanna miatt tartja még magát valamennyire. (Halkan) Minden hónap első vasárnapján megy el hozzá. Napokig készül rá, már hétfőtől nem iszik, legföljebb egy-egy pohár sört, az étkezéshez. Biztosan észrevetted.

ZOLI Nem tudtam, miért tartja ezeket a szüneteket. És azt se, hogy Johannához jár. Anya mindig csak azt mondja: apa elutazik, családi ügyben. Mindenfélét képzeltem, például, hogy törvénytelen gyereke van vala-hol, azt látogatja ... (Elgondolkozva) De most, a vakációban, egyetlen napot se hagy ki, ugyanúgy leissza magát, pedig.. . holnap is első vasárnap lesz. (Élénkebben) Talán azért borult ki annyira?

KÁROLY Lehet. Dühös magára, hogy nem bírta megállani, és ebben a társaság is ludas, az ivócimborák ...

ZOLI De miért kezdte el még annak idején, amikor Johanna meg akarta váltani? Te már akkor ismerted, ugye?

KÁROLY Johanna hozta el hozzánk, huszonöt évvel ez-előtt. Már akkor is ivott, de persze, nem volt ilyen állapotban, mint most. Kezdetben nem látszik olyan veszedelmesnek az egész. Annyit tudok róla, amennyit Johanna mesélt. Róbert nagyon magányos, visszahúzódó,

zárkózott fiú volt, az esze se járt valami túl gyorsan, inkább az érzései vezették, az intuíciója... Ismered azt a Radnóti-verset: „Férfiére ez a nagy egyedüllét, asszony se, kutya se értheti ezt”? És a művészi hajlamai már korán jelentkeztek, de nem bízott magában. Mi, az én diákkoromban, más receptet kerestünk a magányosság ellen, ott volt a mozgalmi munka, a párt . . . nekünk is szükségünk volt arra, hogy feloldódjunk valamilyen közösségben.

ZOLI Apával nem lehet politikáról beszélni.

KÁROLY Ó az ötvenes években járt főiskolára, de lehetőleg nem vett részt semmiben, eleve, nem érdekelték az ideológiák, és a neveltetése is más volt. Így aztán mert nem lehetett első, magától állt be az utolsók közé, a lumpok, a vagányok társaságához csatlakozott. Az italtól feloldódtak a gátlásai, és ez segítette később, amikor elindult a pályán. Mert nem könnyű bekerülni a pikszibe, hiába tehetséges valaki : elvárják, hogy legyen fellépése meg összeköttetései, együtt kell inni ezzel meg azzal... Róbert két-három féldeci után fel-vidult, megtanult sziporkázni, jópofáskodni, csakhamar ragadtak hozzá a csajok is ... És aztán már nem tudta abbahagyni.

ZOLI (komolyan) De mondd, Károly bátyám, mi lesz ennek a vége? Egyre jobban beszűkül az agya, egyre kiszolgáltatottabb lesz...

KÁROLY Ha ezt ilyen jól látod, csak egyet tehetsz: vigyázol rá. Talán, ha mellette maradsz, mellette tudsz maradni akkor is, ha anyádnak elfogya a türelme ... ZOLI Megpróbálom.

KÁROLY Hogy soha ne érezze azt, hogy mindenki elítéli. Nehéz neki, mert a saját lelkiismerete, a bűntudata súgja ezt az érzést, akkor is, ha senki se mondja. És azért keresi a részeg emberek társaságát: olyan közösséget, ahol mindenki egyenrangú, nem szégyellik magukat egymás előtt. Azért éri jól magát a pesti lebujszókban, vagy akár itt, a falusi kocsmában.

ZOLI (halkan) Létezik egyáltalán visszaút?

KÁROLY (sóhajtván) Talán. (Határozottabban) Én hiszek a csodákban. Zsuzsi is hisz. Johanna is. Csoda az is, hogy életben maradtunk, mi, Zsuzsi meg én, és első-sorban Johanna.

ZOLI (félénken) Azt mondd, ne keressem meg? KÁROLY Apádat? Ne. (Kis csend) És Johannát se. Az ő kettejük titka... Talán épp a családi békeségetek záloga. Johanna mindig tud adni, és megerősíti apádban azt a hitet, hogy ő is tud adni, a pusztá létezésével is: földobja halódó önbecsülését. Johannának az apá a legfontosabb a világon, és apád tudja ezt. Mindenkinek kell hogy legyen valakije, akinek ő a legfontosabb.

ZOLI Apa is valami ilyet mondott ... hogy anyának én vagyok fontos, és nem ő ...

KÁROLY (kedvesen) Zsuzsinak is te vagy a fontos, tudom. De Zsuzsi rendkívüli lény: nem ismer kizárólagosságot. Neki mindig az a fontosabb, aki nehezebb fel-adatot jelent, de attól még a többieket is tudja szeretni. Én már rég nem vagyok senkinek se feladat, hála Isten-nek.

ZOLI (melegen) De neked, Károly bátyám, Zsuzsi a legfontosabb.

KÁROLY (komolyan) Természetesen. Hisz Irén néninek nem Zsuzsi a legfontosabb, hanem önmaga. (Elgondolkozva) Tulajdonképpen szerencsés alkat: csak kifelé igényli az embereket, befelé teljesen elég önmagának. Persze, nem könnyű vele... Azt hiszem, Zsuzsi azért viseli el olyan jól, mert itt vagy neki te. A te fiatalágod ellensúlyozza az anyja öregségét ... Ezek tulajdonképpen irracionális dolgok. Ahogy a Johanna-ügy is, apád-nak.

ZSUZSI (jobbról be, nevetve) Itt vagy, Zoli? Képzeltétek, a Mami belemerült a spanyol útikönyvbe, a nyelvtant is elővette.

KÁROLY Legalább nyugodtan írhatod tovább a darabodat.

ZSUZSI Az a baj, hogy nem történik benne semmi ... akárcsak az életben. Vagy talán úgy van, mint Dombrowskánál, az Ejszeleekben és nappalokban? Az ember olvassa és folyton várja, mikor történik már valami, és csak ha megállunk egy-egy fejezet vagy rész végén, és

visszanézünk, akkor jövünk rá, hogy mennyi minden történt.

KÁROLY De nálad az életben épp fordítva van : mindig úgy érzed, hogy történt valami, amit senki más nem venne észre.

ZOLI (*elismerően*) Mindig valami csoda.
ZSUZSI (*szavai, kissé idézőjelesen*) Ne várj nagy dolgot életedbe, kis hópelyhek az örömökből : szitaló, halk szí-rom-csodák. Rajtuk át Isten szól: *jövök. (Zolihoz, magyarul)* Sík Sándor. Ti persze, nem, tanultátok. (Más hangon) De mondd, nem vesztél el véletlenül? Tudja az anyád, hogy itt vagy?

ZOLI Az igazat megvallva, szívesen eltűnnék egy kicsit.

Meséltem az uradnak, kicsoda botrány volt.

ZSUZSI Nem gondolod, hogy anyádnak szüksége van rád? (*Károlyra néz*) Mi most úgyis fűrészelünk, segíték Károlynak.

ZOLI Megnézném, hogy fűrészelsz ... majd aztán.

ZSUZSI (*nevetve*) öt percet engedélyezek.

Zsuzsi és Károly odamegy a fűrészbakhoz, rátesznek egy rönköt, s egy kétfogású fűrésszel fűrészelni kezdenek, közben énekelnek: „Hegyek között, völgyek között, zakatol a vonat, Viszi haza Budapestre a fiatalokat ... Egy a jelszónk, tartós béke, állj közénk és harcolj érte ...”

ZOLI Jaj, akkor inkább hazamegyek! (*Nevetve kiszalad*)

Függöny le, tovább énekelnek Második jelenet

Szín: az előbbi; amikor a függöny fölmeleg, Bob a hintával bibelődik, nagy nehezen, remegő kézzel leoldja a kötélről. Azután egy fatölkényt visz oda, föláll rá, s a két lógó kötélzárat ügyetlenkedve hurokra köti. Mellette, egy másik fatölkényen pálinkásüveg; Bob időnként húz belőle. Azután beleilleszti a hurokba a fejét, majd kihúzza, le-mászik, hogy igyék, ide-oda támolyog, harmadik fatölkényt keres; végül megtalálja, ráteszi az elsőre, megpróbál úgy felülni rá, hogy ülve legyen a nyaka a hurokban; nagy nehezen sikerül neki. A jelenet humoros és idétlen

ZSUZSI (*jobbról be*) Hát te meg mit csinálsz?

BOB (*halkan, panaszosan*) Elfáradtam. Le kellett ülnöm.

ZSUZSI Miben segíthetek?

BOB Add a kezembe a pálinkásüveget.

ZSUZSI (*természetes hangon*) Hol a csudába találtad? BOB A pálinkát? A farzsebemben volt. Csak elfelejtettem.

ZSUZSI Beckettet játszol vagy Mrožeket?

BOB (*kiveszi nyakát a hurokból*) Dörzsöli a bőrömet.

ZSUZSI Hozzak Nivea krémet?

BOB (*síránkozva*) Nem is sajnálom?

ZSUZSI Inkább babaolajat hozzak?

BOB Ha a kezemben lesz a pálinkásüveg, mikor meg-halok,

Dezső bácsit megüti a guta.

ZSUZSI És miért akarod, hogy a Dezső bácsit megüsse a guta?

BOB Mert utálok. Duci nénit is utálok.

ZSUZSI Érdemes azért felkötnöd magad, hogy a Dezső bácsit és a Duci nénit megüsse a guta?

BOB (*oktató hangon*) Csak a Dezső bácsit fogja megütni a guta. A Duci néni elájul. És a Magdus nem fogja tudni, mit csináljon velük! (*Felnevet*) Ez jó! (*Leszáll a fatölkényről, húz egyet a pálinkából, most arra a tönkre ül, amin eddig az üveg állt*) A Magdus egyszer az életben nem fogja tudni, hogy mit csináljon! Ott a Dezső bácsi gutaütött hullája, mellette, a földön az ájult Duci néni, én meg itt lógok, az én örök szeretőmmel, a pálinkásbutykossal, elválaszthatatlanul! (*Nevet*) A Magdus egyszer az életben, nem fogja tudni, és az Yvett se tud tanácsot adni! (*Beleéli magát*) Az Yvett sikoltozni fog, éneklős fejhargon, és összepakolja a gyerekeit és elpuccol innen!

ZSUZSI Remekül működik a fantáziád. Nem is vagy olyan buta.

BOB (*odafigyel*) Mit mondtál? Hogy nem is vagyok olyan buta? Te sértegetsz? Akkor nem kötöm, föl magam, jusztsel!

ZSUZSI (*leveszi a felső fatölkényt, leteszi Bob mellé, rá-ül, beszélgetést kezdeményez*) Csak azért akartad föl-kötni magad, mert utálok Duci nénit és Dezső bácsit és Yvettet?

BOB (*majdnem józanul*) Fenét. Azért akarom föl-kötni magam, mert tehetségtelen barom vagyok, mert senki-nek sincs rám szüksége, mert a fiam le se szar engem...

ZSUZSI Tudod, hogy ez nem igaz.

BOB (*kötekedve*) Mi nem igaz?

ZSUZSI Nem vagy tehetségtelen barom ...

BOB Azt én jobban tudom... Ki hallott Ketty Róbert

festőművészről, azt, mondd meg! Festem a képcsarnoki képeket, soha nem lesz egy valamirevaló kiállításom.

ZSUZSI De lesz. Épp erről akarok veled beszélni. BOB

Ne viccelj.

ZSUZSI Van egy ötletem. Közösen csináljatok kiállítást Johannával.

BOB (*gúnyosan*) Csodálatos ötlet! Hogy mindenki lássa,

milyen zseniális Johanna, és milyen szar, amit én csinállok.

ZSUZSI Nem fogják összehasonlítani, hiszen Johanna egy nagy képet készít, és te sok kicsit ... azokra gondolkod, amiket tavaly nyáron csináltál, a fröccsentéseid-re ... folytatnod kellene...

BOB (*rezignáltan*) Okosabbnak hittelek. Ne etess ilyen maszlagokkal.

ZSUZSI (*rábészéln*) Johannának szüksége van rád. Nem élné túl, ha öngyilkos lennél. És nekünk szükségünk van Johannára, mindnyájunknak.

BOB (*megint iszik, indulatosan*) Nagyszerű! Hogy én azért ne öljem meg magam, mert nektek^k szükségetek van Johannára! Én áldoztam föl magam és csináljam tovább ezt a körságos életemet, csak a ti kedvetekért, meg a ti Johannátokért! Ketty Róbert nem ér semmit, egy senki, egy utolsó hitvány alkoholista, de Johanna, az igen. Johanna egy szent, Johanna minden áldozatot megérdemelt!

ZSUZSI De hiszen épp arról beszéltek, hogy együtt állítsatok ki, hisz Johanna soha nem festett volna ilyen fantasztikus képeket, ha te nem vagy, ha nem hinne abban, hogy érted élni! És ne akard bebeszélni nekem, hogy nem érdekel. Ha nem lenne fontos neked (*más hangon*), akkor elvinnéd hozzá Zolit.

BOB (*majdnem józanul*) Zolit? Zoli el akar menni Johannához?

ZSUZSI Ne félj, lebeszéltem róla.

BOB (*megdöbbenve*) Miért akar Zoli Johannához elmenni?

ZSUZSI Mert fontos vagy neki. Mert fontos vagy a fiad-nak, érted? És tudni akar rólad mindent.

BOB (*halkan*) A fiam ... aki le se szar engem ...

ZSUZSI Ez nem igaz. A fiad meg akar érteni, és sejti, érzi, hogy ehhez Johanna is hozzátartozik. De én megmagyaráztam neki, hogy jobb, ha számára Johanna legenda marad. Legenda, egy nőről, aki szereti az apját, de úgy, hogy nem kér, soha nem kért, nem várt tőle a maga számára semmit. És akit úgy szeret. az apja is, hogy ...

BOB (*szavába vág*) A fiam elhiszi rólam, hogy még hiszek valamiben, hogy tudok szeretni ... egy legendát? ZSUZSI Hiszen őt is szereted. Zolit. És ő is szeret téged ... fontosabb vagy neki, mint ... mint az anyja ... vagy én ...

BOB (*magá elé néz*) A fiam szeret engem ... Engem szeret, azt mondd, és nem téged ...

ZSUZSI Engem másképp szeret. (*Kissé elérzékenyülve*) Talán jó, hogy én voltam az első nő az életében ... de nem úgy voltam az, ahogy az első nőt érteni szokás. Bizom benne, hogy megmarad neki, hogy meg tudja őrizni, amit ez a ...gyerekszerelm adott.

BOB (*a fény felé fordítja az üveget, majd rázza, lefelé fordítja*) Üres. !Most mit, csináljak?

ZSUZSI Kösd vissza a kötélre a hintát. Majd én segíték.

Odamegy, fölveszi a földről a hintát, közös erővel visszaakasztják a fára

BOB (félénken) Ráülhettek? ZSUZSI (biztatóan) Hát persze.

Bob ráül a hintára

Lökjelek meg? BOB

Egy kicsit.

Megtörténik; Bob lassú ütemben hintázik, Zsuzsi mögötte állva, egyet-egyet lök rajta. Közben énekelni kezdenek, az első néhány taktust Zsuzsi egyedül, azután Bob csat-lakozik hozzá: „Völgyvidéken és hegygerincen át / Tör előre a hadsereg, / A fehérek partvidékén, / hogy csatában nyerve meg ...”

ZOLI (jobbról be, vállán tarisznya, esetleg az, ami az előjátékban Zsuzsié volt; láthatóan megőrül, hogy apját látja, harsányan beleénekel) Vörös zászló leng, lengeti a szél...

BOB (öszönösen, szégyenlősen fékez) Ezt meg honnan tudod?

ZOLI ,Megtörtött Zsuzsi és Károly bácsi.

BOB (félkel a hintáról, odamegy Zolihoz; józanul, a tarisznyára mutatva) Mi az, vándorútra készülsz?

ZOLI Ja, nem... Csak... (Szégyenlősen) Hoztam valamit.

BOB (megértően) Zsuzsinak?

ZOLI Nem. Neked.

BOB (csodálkozva) Nekem?

ZOLI (nekibátorodva) Igen. De szeretném, ha továbbajándékoznád.

Zsuzsi közben az egyik fatökhöz megy és leül

BOB (keményen) Mért ajándékozom tovább, amit a fiamtól kapok?

ZOLI Mert ez olyan ajándék.

BOB Nem értem.

ZOLI (megnyugtatóan) Ezt nem is értheted. (Közelebb lép az apjához) Zsuzsi mesélt a Johanna mackójáról.

Hogy volt egy mackója, amikor a németek elfogták, mert még egészen kis lány volt, és magával vitte a mackót a koncentrációs táborba. Ott elvették tőle... BOB (meglepetten) Nem is tudtam.

ZOLI És később a szemére hányták, gúnyolták emiatt. Hogy másokat megöltek, tőle meg csak a mackóját vették el... (Kivesz a tarisznyájából egy eléggé lestrapált mackót) Anya a padláson találta. Ki akarta dobni. (Simogatja, ütőgeti a mackót) Ugye, emlékszel rá? A Dörmögő. A keresztelőmre vetted, és mesélted később, hogy a Duci néniék haragudtak, hogy nem illik ilyen ünnepélyes alkalomra, nem eléggé szent ajándék ...

BOB (kinyújtja a mackó felé a kezét)

ZOLI (átadja neki) Most neked adom. (Kis csend) Ne úgy vedd, hogy most visszaadtam, hanem ... arra gondoltam, hogy elvihetnéd Johannának. Nagyon szeretném megismerni, de... inkább a mackómat küldöm el. Vidd el neki, énhelyettem.

Zavart csend; Zsuzsi föláll

ZSUZSI Gyerekek, én most gyorsan elmegyek, mert ebből melodráma lesz, és az nem illik egy modern darabba. (Jobbra el)

BOB (elérzékenyülten; megint részegnek hat) Vigyem el Johannának ...

ZOLI (félszegen, bátorítóan) Holnap első vasárnap... BOB

(maga elé) Holnap első vasárnap... (Föláll, józanul)

Megyek, biztos kell Magdusnak segíteni, annyi emberre fóz, és én elutazom ... (Nem mozdul) ZOLI

(föláll) Elviszed neki?

BOB (részegen) Johannának ... (Áriázva a „Salomé”-ből) A fejét Johannának ...

ZOLI (várakozóan néz rá)

BOB (nevetni kezd, furcsán, egyre harsányabban)

ZOLI (megütközve) Mi van veled? Apa!

BOB (átfogja Zoli vállát, kicsit tántorogva a szín bal felére kíséri) Most mon... mondom neked valamit ... elárulok valamit... Mert te az én fiam vagy... az én jó kis fiam vagy... az én aranyos nagy fiam vagy... az én okos hülye fiam vagy... az én fiam, és nem a Magdusé ... nem a Zsuzsié ... nem a Károlyé ... (belejön) nem az Yvetté... nem a Duci nénié...

ZOLI (nyugtalanul) Mit akarsz mondani?

BOB (nem figyel oda) Meg kell tudnod . . . meg — kell — tud - nod ... a titkot... az én titkomat ... a családi titkomat... (Gyanakodva néz Zolira) Figyelsz rám? ZOLI

(sietve) Persze, persze.

BOB (fontoskodva, titokzatosan) Én nem ... én nem járok Johannához. (Kis csend) Minden hónap első vasárnapján... n e m megyek el Johannához. (Gúnyosan) Börökpusztára. Vagy a diliházba. Azt se tudom, hol az a Börökpusztá ... (Ujját a szájára teszi) Pszttt! Jó, hogy Zsuzsi elment. Ő is azt hiszi... Most végre megmondhatom neked. Nem . . . nem igaz az egész. Csak kitaláltam. A kedvükért.

ZOLI (megdöbbenve) Mi nem igaz? Johanna?

BOB Johanna... (habozva) Johanna igaz... hiszen gyűlölöm... vagy szeretem, de mindegy ... az mindegy ... talán nem is igaz... nincs isi... nincs Johanna... nincs Börökpusztá ... (Fia megdöbbenését látva, megnyugtató hangnemben folytatja) Jó, jó... van, ne félj ... van, és elviszem neki a mackót . . a fiam mackóját ... (Patetikusan) Valahol van egy Johanna, az én nagy álmom egy asszonyról, aki szeret, s akire én örökre vágyom... egy asszony, aki vár... (Énekel) J'attendrai toujours les jours et les nuits, j'attendrai toujours... ton retour ...

ZOLI (rábeshélőn, szinte kérőn) Apa...

BOB Jó, jó... elmegyek hozzá ... el én ... (Énekel) El-el, elmegyek, nem maradok e tájon ... (Látszólag józanul) Mit is akartam mondani ? Elmegyek, persze, elmegyek Johannához .. bár talán nincs is Johanna ... de elmegyek ... és elviszem a mackót ..

Bob elindul Zolival együtt, a szín egyik szelétől a másikig, közben énekelni kezdi, hogy „Légy ma gyerek ...”, Zoli csatlakozik hozzá, és együtt tangóznak ki a mackóval együtt a színről: „...és játssz megint velem, emlékezz úgy, ahogy én emlékezem ...”

Második játék

Szín: mint az Előjátékban és az Első játékban; balra facsoport, jobbra kórakás, középiütt néhány fatökné. Zsuzsi egy tönkön ülve dúdolja: „Légy ma gyerek ... játsszuk újra azt, hogy semmiről sem tudunk ...” Zoli mellette, egy másik fatöknén ül; mintha álomból ocsúdna fel

ZOLI Ma én leszek a fiú, te a lány.

ZSUZSI Jól van, legyen, ahogy te akarod.

ZOLI Ma én tanítlak. Hunyd le a szemed.

Mit látsz?

ZSUZSI (lehuny szemét a képzelt nap felé fordítva) Narancs-aranszín fényeket.

ZOLI A hunyt szemhéjén át mindig erősebb a fény. Elhalványul, ha kinyitod.

ZSUZSI A nap aránya rögtön halovány lesz. A fény szemhéj alatt őrzött titok.

ZOLI De mégis ő, a nap adja a fényt.

Ha csalódsz is, mégis feléje mégy.

ZSUZSI Ha ilyenkor a tó tükrére nézel, ezüsthid vezet hozzá, a habon.

ZOLI Hadd nézzelek, még hunyt szemmel. Csak így mondhatom el: szeretlek, angyalom.

ZSUZSI Így mondom el én is: szerettelek, mielőtt megszülettél, kisgyerek.

ZOLI Szerettelek, mielőtt megszülettél.

Ezüsthidon a fény felé vezettél.

ZSUZSI Jó angyalod szerettem volna lenni,

s te is angyalom lettél, arany fényem.

ZOLI Megtanítottál sugárzón szeretni.

ZSUZSI Te tanítottál, ki nem vagy a férjem,
szemhéjon, át nézni arany napot.

ZOLI Én is úgy nézem, ha te akarod.

(Lehunnya szemét)

Órizz meg ezt így, ha én el is mennék. Ne

gyűjt% tüzet. Maradjon ez az emlék.

ZSUZSI Ha kinyitod a szemed, ne feledd el :
ezüsthíd vezet hozzá a habon.

ZOLI Ezüsthidon megyek a szerelemhez. Nyisd
ki a szemed. Nézz rám, angyalom.

*Zoli kinyítja a szemét, kinyújtja mindkét kezét Zsuzsi felé;
Zsuzsi is kinyújtja, kezét fognak. Percnyi csend.*

ZSUZSI Tudtam: ha fiút játszol, el fogsz menni.
Kérlek, még egyszer: hunyd le a szemed.

*Zoli lehunnya a szemét, Zsuzsi megcsókolja mindkét
szemhéját, azután elengedi a kezét*

ZOLI Ha elmegyek is, őrzöm az arany fényt.
Bearanyozza az életemet.

*Zoli lehunyt szemmel indul jobbra kifelé. Zsuzsi is le-hunnya a
szemét, de ott marad. A fény lassan csökken, Zoli eltűnik;
közben hullani kezd a hó. Végül egészen sötét lesz, csak a hó
fehérlék*

Utójáték

*Szín: mint az Előjátékban, csak hó borít mindent. Ki-
világosodik: Zsuzsi balról, Johanna jobbról a színpad középső
részén áll. Johanna jobb keze — amiben a mackót tartja —
nem látszik még a nézőtér felől*

JOHANNA Azon a télen későn jött meg a hó. ZSUZSI
De mégis megjött. Mindent beborított. JOHANNA
Van még az országban olyan vidék,
ahol fehér a halottak színe,
akár Kinában.

ZSUZSI Van olyan vidék,
ahol fehér a gyász színe. Az élet
tarkasága kifakul, tisztasággá.

JOHANNA Angyalok leszünk, ha a színeinket
levetkőzzük. hó lesz a hazánk.

ZSUZSI Eljött a gyerek, kit annyira vártam,
hozzám vezette az őrangyala.

JOHANNA Eljött az apja, kit annyira vártam,
háromszor mentem a pokolra érte.

ZSUZSI Felült a szánkóra, a hintalóra. És
megtanult szerelmet játszani.

JOHANNA Eljött, utánam jött, és visszaadta a
mackómat. Eltűntette a lágert.

ZSUZSI Verseket mondtunk, felváltva. Előttünk
mindent megírtak. Radnóti, Pilinszky, József Attila.
Meg a többiek.

JOHANNA Mindent megírtak. A lágerszerelmet.
„Közel, ahogy csak mi tudunk szeretni.”

ZSUZSI Mindent megírtak. Mindent megcsináltak.

Megtörtént minden. Csak csodára várhat, aki most él,
a férfi, a fiú.

JOHANNA Megtörtént minden. És én visszajöttem
minden poklokról. Havas téli tájba.

ZSUZSI Csodára várhat. Mindent beborító
fehérségre, aki most él, a lány.

JOHANNA Női megváltó? Meglepő jelenség. Amit
vállaltam, a sors mérte rám.

ZSUZSI Eljön majd egy lány, ehhez a fiúhoz. Egy
lány, aki nem tud semmit: fehér, mint beíratlan
lap, vagy szűzi hó.

JOHANNA Minden szerelmet elszerettek. A
télbe jöttem vissza. Ez a jó.

ZSUZSI Azt a lányt majd ő tanítja ölelni.

Játékainkra ő tanítja meg.

JOHANNA Csak a mackómat öleltem. Elvették
Auschwitzban. Most mackót hozott nekem, fia
mackóját, ő, akit úgy vártam,
hogy örülhessek, annyi kin után.

ZSUZSI Megtanítja a tarka színeinkre.

És megtanítja majd a titkainkra.

JOHANNA Gyanakvástalan titkokat tanuljon,
aki eljő, a leendő gyerek.

ZSUZSI Gyanakvástalan életet tanuljon,

s a hőeséstől visszanyerhető

fehérséget. Azt, hogy fehér a vég.

JOHANNA Tanulja meg, hogy az utunk spirális.

Soha nem késő visszatérni még.

*Johanna eddig észrevétlen mackóját Zsuzsi felé nyújtja, az
megfogja a másik kezét.*

*A kőhalom, jobboldalt, megmozdul; előmászik a teknős-béka.
Zsuzsi és Johanna, a közrefogott mackóval hármashban,
keringőzni kezd, előbb halkán, majd hangosabban énekelve,
s végül a hangszóró is felerősíti a dallamot: „Ó, élet, élet, te
rongyos élet, mért is tudsz olyan édes lenni, mint a méz ...”
Közben a teknős-béka jobbról balra átmegegy a színen, és
kimegy.*

Függöny le